

"משפטי ה' אמת" – מעלתו של דין תורה

שמות כא' – "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם".

גיטין פח' – אביי אשכחיה לרב יוסף דיתיב וקא מעשה אגיטי, א"ל: והא אנן הדיוטות אנן, ותניא, היה ר"ט אומר: כל מקום שאתה מוצא אגוראות של עובדי כוכבים, אף על פי שדיניהם כדיני ישראל, אי אתה רשאי להיזקק להם, שנאמר: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, לפניהם ולא לפני עובדי כוכבים, דבר אחר: לפניהם - ולא לפני הדיוטות! א"ל: אנן שליחותיהו קא עבדינן... **רש"י** - הדיוטות אנן - שאין מומחין אלא סמוכין דמיקרו אלקים דינינן ואין סמיכה בח"ל..

רמב"ם סנהדרין ד' – אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרין קטנה או בית דין של שלשה צריך שיהיה אחד מהן סמוך מפי הסמוך, ומשה רבינו סמך יהושע ביד שנאמר ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו, וכן השבעים זקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהן שכינה, ואותן הזקנים סמכו לאחרים ואחרים לאחרים ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבינו.

רמב"ם סנהדרין כד' – יש לדיין לדון בדיני ממונות, על פי הדברים שדעתו נוטה להן שהן אמת, והדבר חזק בלבו שהוא כן, אף על פי שאין שם ראיה ברורה.. שאין הדבר מסור אלא ללבו של דיין לפי מה שיראה לו שהוא דין האמת, אם כן למה הצריכה תורה שני עדים? שבזמן שיבואו לפני הדיין שני עדים, ידון על פי עדותן אף על פי שאינו יודע אם באמת העידו או בשקר. כל אלו הדברים הן עיקר הדין, אבל משרבו בתי דינין שאינן הגונים, ואפילו היו הגונים במעשיהם, אינן חכמים כראוי ובעלי בינה, הסכימו רוב בתי דיני ישראל שלא הפכו שבועה אלא בראיה ברורה.. וכן בשאר כל הדינין, ולא ידון הדיין בסמיכת דעתו ולא בידיעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט, לבי מאמין לדברי זה, ודעתי סומכת על זה..

שפת אמת משפטים תר"נ – זה עיקר ההבדל בין חכמי האומות ודייניהם, כי כפי השכל כך הם דנין הדין, אבל מדת בני ישראל אינו כן רק מן המשפט מקבלים החכמה והשלימות.. שסמכו למ"ש ולא תעלה במעלות, שלא יפסיעו פסיעה גסה בדין. היינו כנ"ל שידעו כי לא מחמתם הם שופטים. רק במה שהקב"ה מאיר עיניהם מן השמים כאשר ישפטו לשם שמים. **שם תרנב' –** א"א לזכות למשפט אמת רק בכח התורה שבה משפטי ה'.. כי האמת נפרש ונבדל מבני אדם וצריכין סייעתא דשמיא לזכות לאמת.. שנתן הקב"ה לבני" מתנה, כאשר מתאספין לשפוט אמת, מאיר הקב"ה עיניהם, ולא עשה כן לכל גוי כו' כי המשפט לאלוקים הוא.

ישראל ותחיתו ג' – מרכז החיים של נשמת ישראל במקור הקודש היא.. אין בנו ערכים פרודים, האחדות שוכנת בנו ואור ד' אחד חי בקרבנו.. יש נטיפות של קודש בכל עם ולשון, אבל ערכי החיים כולם אינם צומחים מזה. לא כן בישראל. בכל דרכי דעה.. כל שאיפת החיים וכל חפץ החיים, הקנין ותשוקותיו, העושר והכבוד, הממשלה וההתרחבות בישראל, ממקור הקודש הם נובעים. על כן המשפטים הם קודש קדשים בישראל, ועל כן הסמיכה שהיא נושאת שם אלוקים עליה.. היא כל כך אופית לתוכן לאומנו. והרשעה היונית הסורית הרגישה בחוש העיור שלה את ערך הסגולה הגדולה הזאת וגזרה על הסמיכה, ור' יהודה בן בבא מסר את נפשו עליה.. משה רבנו ע"ה, בתופסו אתו את כח המשפט, בתחלת יסודו באומה, העלה את כל ערכי המשפט עד סוף כל הדורות, לאותו התוכן האלוקי שמשפטי ישראל באים אליו. ודרישת אלוקים באה יחדו עם המשפט הישראלי.. ודרישת אלוקים של המשפט נשארה סגולה ישראלית, שהיא מתגלה באופי האלוקי הכולל עולמי עד וזורח בארץ ישראל, בארץ חבל נחלתו, מקום האורה של סגולת הקודש.

שיחות הרצי"ה שמות 236 – גם הלכה וגם אגדה ופנימיות התורה, שייכות כולן לקדושת התורה, אבל לא בערבוביה. יש על זה ביטוי חריף מאד של החתם סופר: 'מי שמערבב הלכה ואגדה – כאילו מערבב כלאים' (שו"ת או"ח סי' נא). בירור הלכה חייב להיות על פי נגלה, בכל תוקף, אבל אין כאן פירוד, חס ושלום!

רמב"ן בבא בתרא יב. – הא דאמרינן מיום שחרב בית המקדש אף על פי שנטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה.. הכי קאמר אף על פי שנטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקדש שבקרבים.

אגרות הראי"ה קג' – אע"פ ששיטת הרמב"ם היא ביסודי התורה (פ"ט) דאין שייכות לנבואה לענין הלכה, מכל מקום הלא שיטת התוס' (יבמות יד. ד"ה רבי ועוד כ"מ) היא, דאין זה כלל גדול, ופשוט שהיו לכלל זה גם כן יוצאים, והיתה הנבואה מעולם פועלת ג"כ על הליכות תורה שבע"פ, והכי משמע פשטות המשנה דאבות: "וזקנים לנביאים", שהיה ערך לענין הנבואה בענין תורה שבע"פ.. ואפילו אם נאמר שאין גומרים ההלכה ע"פ נבואה, מ"מ פועלת היא על סדור הלימודים. ע"כ בא"י, שהיא מקום הנבואה, יש רושם לשפע הנבואה בדרך הלימוד, וההבנה היא מוסברת מתוך השקפה פנימית, ואין צריך כ"כ אריכות בירורים, והיינו "אוירא דא"י מחכים".. וחכמת הנבואה, שהיא יסוד לחכמת האגדה, שהיא הצד הפנימי של שרשי התורה, פעלה בא"י הרבה יותר מבבל, שאינה ראויה לנבואה.. והנה אותם המושפעים מהשורשים של חכמת הנבואה, – הקיצור הוא מעלה אצלם, והנתוח של ההלכות והוצאת דבר מתוך דבר נעשה אצלם בסקירה רחבה מאד, ודי להם רמז קל להחליט משפט, וזה היה יסוד סדר הלימוד של ירושלמי.. אבל לגבי בני בבל, ששרשי הנבואה לא השפיעו עליהם כ"כ, לא היה מספיק הקיצור והיה צריך אריכות דברים.. וי"ל דבמקום שאין שם שום צד מקום ספק ע"פ סברת העיון שייך "לא בשמים היא", אליבא דכו"ע, אבל במקום שיש ע"פ עיון משרשי התורה הכתובה או המסורה, צדדי ספק, כבר אין זה בכלל "לא בשמים היא"..

אוה"ח הקדוש פרשת שופטים – "משפט צדק". ולא אמר בצדק כאומרו (ויקרא י"ט ט"ו) בצדק תשפוט עמיתך, כאן העיר הערה גדולה לחפץ לשפוט בצדק, והוא כי כשירצה לעמוד הדיין על משפט האנשים אשר להם הריב יהיה בסדר זה שיעביר מבין עיניו ב' הנושאים ולא יליבש משא ומתן ההלכות שיעשה באנשים אשר להם הריב לומר כפי זה יתחייב פלוני וכפי זה יהיה להיפך אלא יעשה עיונו וצדדי ההלכה כאלו אין אדם שצריך להוראה זו עתה אלא לעמוד על הדין לדעת הלכות התורה, ואחר שיעמוד עליו בדרך זה מה שיעלה במצודתו ידין בו לבעלי דינים יזכה הזכאי ויתחייב החייב, והוא אומרו ושפטו את העם משפט פירוש כבר הוא משפט בפני עצמו זה יהיה צדק, אבל זולת זה כשיעריך בדעתו בעת שמזקק ומצרף הדין לבעלי דינים על כל פנים יהיה א' יותר מתקרבת דעתו אליו ולא יצא המשפט צדק, ובפרט במשפטים שתלויים בשיקול הדעת ובהטיה מועטת בנקל יטה דעתו.

אוה"ח הקדוש פרשת דברים – שמוע בין אחיכם וגו'. קשה מה צריך לצות לזה אם לא ישמעו על מה ידונו, עוד למה אמר בדרך זה ולא אמר שמעו, אכן הכונה היא שיהיו מתמידים לשמוע ולא יקוצו, ודבר זה יתחלק לב' דברים. א' הוא מבעלי דינים עצמן שאם יאמרו עוד יש לנו לטעון עוד יש לנו להוכיח לא יקוצו מדבריהם.. עוד ירצה להזהירם להתחכם מתוך הדברים הנאמרים בין הטוענים להכיר אמיתות הענין, והגם שעל פי הטענות יזכה הזכאי ויתחייב החייב אם נכרים מתוך סדר דבריהם ומעקימת שפתייהם הפך מה שנתחייב הדין אין לדין אלא מה שעניו רואות, והוא אומרו שמוע לשון השכלה בין אחיכם פירוש מה שיעברו ביניהם מהדברים ומההתווכחות, ושפטתם צדק פי' כפי מה שיתברר לכם שהוא צדק הגם שיהיה הפך משפט הסדור, שהמשפט לא בא אלא לדין שאינו יודע בירור לדבר אין לדין אלא מה שעניו רואות.